

Barnas Valg – når barna går til stemmeurnene

Marit Ursin og Linn Cathrin Lorgen

Sammendrag

I forbindelse med stortingsvalget 2017 organiserte Redd Barna i Norge et valg for barn i form av en nettbasert stemmeavgivning. Barnas valg var inspirert av artikkel 12 i FNs Barnekonvensjon, og et av de uttalte målene var å synliggjøre «hvordan Norge ville sett ut om barna fikk bestemme». Denne artikkelen presenterer empiri fra et prosjekt hvor 25 femteklassinger (9–10 år) i en offentlig barne-skole i Trondheim deltok i intervju om Barnas valg. Målet med artikkelen er todelt: For det første å utforske barns opplevelse av hvordan de posisjoneres som medborgere. For det andre å kartlegge barns oppfatning av sine kapasiteter og muligheter for å delta i politiske og demokratiske prosesser. Artikkelen viser at tiltak som Barnas valg kan bidra til en styrket følelse av tilhørighet i samfunnet for barn, samtidig som det opprettholdes en tendens til at barns deltakelse foregår på separate arenaer, uten reelle politiske konsekvenser. Barna i undersøkelsen argumenterer for barns rett til å bli hørt og anerkjent, men beskriver også det å gi barn for mye politisk ansvar som potensielt uheldig. Barnas refleksjoner rundt eget medborgerskap gjenspeiler dermed en ambivalens rundt barnemedborgerens rolle, som også preger barnekonvensjonen og samfunnet for øvrig.

Nøkkelord: rettigheter, deltakelsesrettigheter, valg, demokrati, politikk, medborgerskap.

Children's Election – when children head to the polls

Abstract

In connection with the Norwegian Parliament election 2017, Save the Children Norway organized an election for children consisting of web-based voting. Children's Election was inspired by Article 12 of the UN Convention on the Rights of the Child, and one of the stated goals was to highlight "what Norway would look like if children were to decide". This article presents empirical data from a research project where 25 fifth graders (9–10 years) in a public primary school in Trondheim participated in interviews about Children's Election. The aim of the article is twofold: First, to explore children's experience of how they are positioned as citizens. Second, to map children's perceptions of their capacities and opportunities to participate in political and democratic processes. The article shows that elections for children may strengthen their sense of belonging to society, while also furthering a tendency that children's participation unfolds in separate arenas, without political consequences. The children in the study argue for children's rights to be heard and acknowledged, while also describing too much political responsibility for children as potentially problematic. Thus, children's sense-making reflects ambivalence about children's citizenship that is also found in the UNCRC and society at large.

Keywords: rights, participatory rights, election, democracy, politics, citizenship.

Innledning

Norge blir ansett som et foregangsland når det gjelder å anerkjenne barn som kompetente aktører og medborgere (Brembeck et al. 2004), blant annet gjennom Barneloven i 1981, som ga barn rett til medbestemmelse, og ved å bli det første landet i verden med et eget barneombud samme år. Gjennom ratifisering av FNs Barnekonvensjon i 1991 og dens inkorporering i Grunnloven §104 i 2003, forpliktet Norge seg ytterligere til å sikre barns rett til å bli hørt. Fra nå av omfattet barns rett til medvirkning ikke bare forhold knyttet til barns umiddelbare sosiale og geografiske nærhet, men «alle forhold som vedrører barnet» (art.12, FNs Barnekonvensjon 2003). Artikkel 12 kan dermed tolkes som å sikre barns deltakelse i både det som innebærer direkte, personlig samhandling hvor man forsøker å påvirke sin egen situasjon i nære omgivelser, og påvirkning av samfunnsforhold og politiske beslutninger mer generelt.

Det har vært politisk enighet om å sikre barns deltakelse i deres hverdagslige arenaer de siste tiårene, i barnehagen, skolen, barnevernssaker og spørsmål om bosted etter foreldres samlivsbrudd (Ursin og Lyså 2019). Barns deltakelse i den politiske sfæren har vært mer begrenset. I forbindelse med stortingsvalget høsten 2017 organiserte Redd Barna et politisk valg for skole-

barn i 5. til 10. trinn. Barnas valg bestod av et undervisningsopplegg og nettbasert stemmegivning. Undervisningsopplegget var digitalt og multimodalt, med animasjonsfilmer hvor legofigurer forklarte demokrati som styreform og det politiske systemet i Norge. I tillegg utarbeidet de politiske partiene egne barnepartiprogram, og velkjente politikere deltok i talkshowserien *Barnas Valgshow*. Selv om opplegget var utformet med tanke på skolearenaen, kunne barn utforske informasjonen selv, da hjemmesiden var tilgjengelig for alle (se bilde 1 for illustrasjon). Stemmegivningen hadde ikke reell innflytelse på utvelging av stortingsrepresentanter, men ga barn en unik mulighet til å gi uttrykk for politisk ståsted. Redd Barna oppfordret lærere til at stemmegivningen skulle ligne formelle politiske valg, og understreket viktigheten av barns samtykke før avstemming og at valget skulle holdes hemmelig. Det var mulig å forhåndsstemme og å stemme blankt. Over 60.000 barn stemte i Barnas valg (Redd Barna u.d.). Valgresultatene, som ble publisert på nettsiden, viste landsoversikt, fylkesoversikt og hvem som ville ha dannet regjering hvis valget hadde vært reelt. Et nytt Barnas valg ble holdt i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2019.

Bilde 1: Forsiden av Redd Barnas Barnas valg.

Ifølge Redd Barna (u.d.) var det overordnede målet med Barnas valg å «gi barn en mulighet til å lære om politikk og til å få si sin mening», i tråd med FNs Barnekonvensjons artikkel 12. Hensikten var dermed både at barn skulle «øve seg på det å delta på valg og ta ansvar for demokratiet vårt når de blir 18» og å «gi norske barn en tydeligere stemme i samfunnet vårt» (Raanes 2017). Tiltak som dette vitner om endrede oppfatninger om og posisjoner for barn i samfunnet, hvor stadig yngre barn anses som verdifulle byggesteiner i et vel-fungerende demokrati. Videre kan slike tiltak bidra til endringer i barns opplevelse av egne muligheter for politisk deltakelse. Som Cohen (2005) poengterer, hvordan et samfunns politikk engasjerer eller marginaliserer sine yngre medborgere vil forme hvordan de ser seg selv, hvordan andre ser dem, og hvilke muligheter de har til å endre sin posisjon. På dette området er det behov for forskning som gir innsikt i barns erfaringer, da den voksende litteraturen innenfor barndomsstudier om barns rettigheter og deltakelse sjelden omhandler barn som politiske aktører (Kallio 2014; Moran-Ellis et al. 2014; Van Deth et al. 2011).

Denne artikkelen presenterer empiri fra et prosjekt med 25 femteklassinger (9–10 år) ved en offentlig barneskole i Trondheim, som deltok i Barnas valg høsten 2017. Målet med artikkelen er todelt: For det første utforskes barns opplevelse av hvordan de posisjoneres som medborgere. For det andre kartlegges barns oppfatning av sine kapasiteter og muligheter for å delta i politiske og demokratiske prosesser. Artikkelen fokuserer på barns demokratiske rettigheter og deltakelse i vid forstand. Barns ytringer om Barnas valg danner grunnlag for å utforske ulike forestillinger om barn som medborgere og politiske aktører. Vi begynner med en gjennomgang av forskning om, og teoretisering av, barn som politiske aktører. Deretter gjøres det rede for metodiske valg og etiske vurderinger i prosjektet. Det empiriske materialet analyseres gjennom teo-

retiske perspektiv på tre ulike dimensjoner av medborgerskap, før artikkelen avrundes med konkluderende refleksjoner.

Barn som politiske aktører?

Tradisjonelt har barndom i den vestlige verden tilhørt den private sfære, forankret i ideen om at barn bør beskyttes mot det politiske liv og på denne måten få utvikle seg trygt (Wall 2012). Denne tankegangen støttes av psykologiske utviklingsteorier og sosiologiske sosialiseringsteorier, som begge har stått sterkt innenfor forskningen på barns politiske kompetanse siden 1970-tallet (Moran-Ellis et al. 2014). På den ene siden har utviklingspsykologi fremmet et syn på barn som incapable til å forstå politiske konsepter og temaer (Van Deth et al. 2011), noe som har medført at de fleste studier om den yngre generasjonen og politikk fokuserer på ungdommer (Kallio 2014). På den andre siden har sosialiseringsteorier anlagt en forståelse av politikk som en lineær, enveis læringsarena, hvor barn er passive mottakere av voksnes lærdom og kunnskap (Loader et al. 2014) og kun kopierer sine foreldres politiske syn (Habashi 2017). Begge perspektivene gjenspeiler et syn på barn som politiske *becomings* (Bjerke 2012).

I det siste tiåret har stadig flere forskere kritisert tidligere forskning for å vært basert på teoretisk forankrede *antakelser* om manglende kompetanse (se Van Deth et al. 2011) og politisk passivitet (Habashi 2017). Dette er i tråd med perspektiv innenfor barndomsstudier, som forfekter ideen om barnet som et kompetent, meningssskapende og handlende subjekt (Jenks 1996), hvor forskere argumenterer for å anerkjenne barn som politiske aktører her og nå — som *beings* (e.g. Bjerke 2012; Liebel og Saadi 2012). En tysk panelstudie viser for eksempel at førsteklasinger forstår elementære politiske konsepter og besitter tydelig politisk engasjement og nysgjerrighet (Van Deth et al. 2011). Andre studier konkluderer med at barn ikke er passive mottakere av politiske stimuli, men aktivt deltar i politiske meningssskapende prosesser (Habashi 2017). Forskere

argumenterer videre for at barns politiske forståelse må lokaliseres i deres egne livsverdener og innenfor den kunnskapen de har tilgang til (Moran-Ellis et al. 2014).

Det akademiske skiftet henger sammen med vesentlige endringer i forståelser av og praksiser knyttet til barn og barndom, både i global sammenheng og i den norske velferdsstaten. Framfor å anse barn primært som en del av et patriarkalsk familiekollektiv som tidligere, forstås barn i dag som selvstendige individer uavhengig av familietilknytning (Korsvold 2016). Videre kan man noe forenklet si at forståelsen av barn har endret seg fra «utviklingsbarn» til «rettighetsbarn» (Kjørholt 2010): Fra et syn på barn som uerfarne, uvitende og under utvikling, til et syn på barn som kompetente aktører og rettighetshavere. Dette skiftet henger sammen med innflytelsen til FNs Barnekonvensjon og de såkalte deltakelsesrettighetene (artikkel 12, 13, 14, 15 og 17). Deltakelsesrettighetene lovfester barns ytringsfrihet, tankefrihet, religionsfrihet og organisasjonsfrihet, men gir ikke barn stemmerett. Til tross for at barns politiske rettigheter er understreket av FNs Barnekomite (2003), konkretiseres de ikke. Ifølge Stern (2009) er diskusjoner rundt barns deltakelsesrettigheter i den politiske sfæren ofte fraværende i nasjonale rapporter til komiteen og i komiteens avsluttende merknader til landene. Hun trekker fram Norges nasjonale rapport fra 2004 som et unntak, da den drøfter hvordan barn og unge kan delta i lokaldemokratiet gjennom elevråd og ungdomsråd (se FNs Barnekomite 2004).

Synet på det kompetente barnet med deltakelsesrettigheter og valide og viktige synspunkter har utfordret tidligere forståelser av medborgerskap, knyttet til et liberalt tankegods om det rasjonelle, autonome individ med individuell frihet, ytringsfrihet, eiendomsrett og stemmerett (Marshall 1950). I nyere tid har man kritisert denne forståelsen for å være knyttet til voksenlivet og en «voksen-norm» som ignorerer barns særegenhet og muligheter for medborgerskap (Lister 2008). Flere forskere mener at det å anse barn som

medborgere krever en bredere og mer inkluderende forståelse av begrepet. Lister (2008) argumenterer for eksempel for å i større grad vektlegge retten til anerkjennelse, respekt og deltakelse i det daglige liv. Moosa-Mitha (2005) ser på barneborgeren som annerledes fremfor mindreverdige. Mens hun understreker deres rett til å tilhøre samfunnet som «ulike likeverdige» medlemmer, snakker Lister (2008) om «differensiert universalisme», at universelle rettigheter må tilpasses ulike gruppers forutsetninger. Wall (2012; 2014) argumenterer for en forståelse av politikk som intersubjektiv dialog framfor individuell autonomi, og medborgerskapet som beroende på politisk gjensidig avhengighet.

Barns politiske rettigheter er det mest kontroversielle aspektet ved barns medborgerskap (Cohen 2005). Barn er den siste kategorien som er ekskludert fra valgdeltakelse, og en diskusjon om hvorvidt barn bør ha stemmerett har vært tilnærmet fraværende i akademia (Stern 2009). Motargumentene følger to akser, ifølge Wall (2014): At barn mangler nødvendig kunnskap og kompetanse, og at barns stemmer utgjør en risiko for dem selv eller andre. Disse argumentene har blitt tilbakevist av blant annet Olsson (2008), som argumenterer for at verken kunnskap eller kompetanse er et krav blant voksne, og at såkalte «kunnskapsløse stemmer» ikke utgjør en fare for demokratiet da de fordeles tilfeldig. Wall (2014) anser, i likhet med Moosa-Mitha (2005), barns annerledeshet som et hovedargument for hvorfor de bør stemme:

Given the importance of casting a wide democratic net, and given the great variance among people's real-world experiences and information, the knowledge threshold for voting should be minimal rather than maximal (s. 12).

Alle er imidlertid ikke positive til at medborgerbegrepet skal omfavne barnegenerasjonen. Dette er delvis knyttet til den klassiske forståelsen av begrepet nevnt ovenfor, hvor

evner og modenhet er sentrale kriterier for medborgerskap slik at statusen er reservert voksegenerasjonen (Olk 2009). Denne forskjellsbehandlingen rettferdiggjøres med at barndom er en midlertidig og forbigående fase, i motsetning til for eksempel kjønn og etnisitet (Daniels 1988 i Olk 2009). Forskere har også advart mot å utvide barns deltakelsesrettigheter ytterligere, fordi det kan medføre ansvarliggjøring av barn og ansvarsfraskrivelse hos voksne (Kjørholt 2010). Barns annerledeshet bør derfor understrekes fordi det gir krav på særbehandling og beskyttelse. Motstand mot utvidede deltakelsesrettigheter kan også være uttrykk for en forståelse av barndom som en fase for lek og lystighet framfor alvor og ansvar (Gullestad 2006).

Medborgerskap kan deles inn i en identitetsdimensjon, en rettighetsdimensjon og en deltakelsesdimensjon (se Andersen 2004), en tredeling vi benytter i analysen av det empiriske materialet fra Barnas valg. *Identitetsdimensjonen* omhandler en subjektiv tilhørighetsfølelse til samfunnet, og refererer til mer emosjonelle og individuelle oppfatninger og opplevelser. *Rettighetsdimensjonen* refererer til juridiske rettigheter og plikter, hvor også et fravær av slike vil ha stor betydning for følelsen og utformingen av medborgerskap. *Deltakelsesdimensjonen* viser til sosial og politisk deltakelse i samfunnslivet: Å være medborger betyr å kunne delta og ikke være utelukket fra enkelte deler av samfunnet. Det er viktig å poengtere at disse tre dimensjonene ikke representerer tydelige, separate og gjensidig utelukkende enheter, men i stedet er overlappende, sammenvevde og gjensidig forsterkende, hvilket illustreres i den kommende analysen.

Videre utfolder barns deltakelse seg som en intergenerasjonell utførelse (Mannion 2010), hvilket understreker viktigheten av å innlemme et generasjonsperspektiv i analysen. Et generasjonsperspektiv har som utgangspunkt at barns posisjon i samfunnet ikke kan forstås uavhengig av intergenerasjonelle praksiser

(Alanen 2009). Intergenerasjonelle praksiser skaper sosiale strukturer som fungerer som premissleverandør for barns (og voksnes) handlingsrom. Midler, ressurser, innflytelse og makt er ulikt distribuert mellom generasjonene (Qvortrup 2009), og barn deler visse betingelser i form av rettigheter, makt, lovgivning og adgang til velferd, som igjen skiller dem fra andre generasjoner (Olk 2009). Generasjonskategorier er gjensidig avhengig, og konstitueres, av hverandre (Alanen 2009). Samtidig kan et generasjonsperspektiv underkommunisere interne forskjeller i alder og modenhet, samt andre (og muligens mer gjeldende) sosiale kategorier, som kjønn, klasse, etnisitet, osv.

Metodiske valg og etiske utfordringer med å forske på barn som politiske aktører

Det empiriske materialet i denne artikkelen kommer fra et prosjekt utført i samarbeid med 5. trinn ved en offentlig barneskole i Trondheim. Deltakelsen i Barnas valg ble bestemt av kontaktlærerne på trinnet, og klassene benyttet seg av undervisningsmateriale fra prosjektets nettsider i forkant av stortingsvalget. I tillegg laget elevene kollasjer og hadde muntlige framføringer i klasserommet om politiske partier. Til slutt fikk elevene mulighet til å stemme i Barnas valg via Chromebook i skoletiden.

Elevene mottok informasjon om forskningsprosjektet før oppstart og ble oppfordret til å snakke med sine foresatte hvis de ønsket å delta. Foresatte mottok informasjon om prosjektet og godkjente elevens deltakelse via skolens elektroniske meldebok. Deretter samkjørte kontaktlærerne listene over elever som ønsket å delta med foresattes samtykkebrev. På denne måten kunne elevene selv velge å delta fremfor å måtte aktivt takke nei. En slik rekrutteringsprosess ivaretar menneskers privatliv og retten til å velge (Alderson 2004), samtidig som vi unngikk å innhente personopplysninger. Prosjektet var et pilotstudium,

basert på et utvalg som ikke er representativt for landets barnepopulasjon. Studien er utført ved en skole som ligger i et homogent nabolag med overvekt av middelklassefamilier. I tillegg kan det tenkes at det hovedsakelig var elever som er politisk interesserte som meldte seg, slik at utvalget ikke nødvendigvis gjenspeiler mangfoldet i barnegruppen (se Alderson 2004).

Elevene valgte mellom gruppeintervju eller individuelt intervju. Gruppeintervjuer ga elevene mulighet til å snakke sammen med klassekamerater i en sosial kontekst de var fortrolige med. Det å være i flertall føles ofte tryggere og mer komfortabelt, og kan myndiggjøre barn i kunnskapsproduksjon (Langevang 2009). Samtidig kan eksisterende makthierarkier mellom elever prege gruppen, slik at noen dominerer samtalen mens andre bringes til taushet (Langevang 2009). Individuelle intervju ble inkludert for å skape plass for barn som ikke ønsket eller var fortrolige med å snakke i grupper. Flertallet av barna hadde ikke preferanser for intervjuform. Tolv elever (seks gutter og seks jenter) deltok i individuelle intervju, mens det ble gjennomført tre gruppeintervjuer med fire til fem elever i hver. Det ble informert om anonymisering og retten til å forlate prosjektet uten å oppgi grunn, samt innhentet muntlig informert samtykke, før, under og etter intervjuet. Intervjuene ble utført i skolens arealer i skoletiden, og ble tatt opp med diktafon og transkribert. Intervjuguidene var semi-strukturerte, og berørte hvordan klassene hadde jobbet med temaene valg, politikk og demokrati, og deltakernes erfaringer fra og refleksjoner rundt Barnas valg. Vi stilte blant annet spørsmål om hva deltakerne synes var bra og ikke bra ved Barnas valg, hvorfor de tror Redd Barna har arrangert et slikt valg, og hva de tenker om at barn ikke har stemmerett.

Politisk oppfatning anses som sensitive personopplysninger av Norsk senter for forskningsdata, og politikk regnes som sensitiv og potensielt kontroversiell informasjon innenfor forskning (Harrison 2006). Videre er hemmelig valg pålagt i Valgloven § 8-4 i Norge,

og et hovedprinsipp for frie og demokratiske valg. Grunnideen i prosjektet hviler på en respekt for barnet som politisk aktør og dets sivile rettigheter. Det ble derfor presisert i forkant av og under intervjuene at vi ikke ønsket innsikt i deltakernes eller andres politiske ståsted. Intervjuene genererte likevel noen opplysninger om familiens politiske diskusjoner og orienteringer, og et fåtall av barna fortalte aktivt om hvilke partier eller politikere de holdt med. Dette har vi hatt et bevisst forhold til i skriveprosessen, og vi har blant annet valgt å nummerere deltakerne fremfor å gi dem pseudonymer som indikerer alder eller kjønnsidentitet. Ved bruk av sitater omtales deltakerne fra individuelle intervju som D1–D12, mens deltakerne fra gruppeintervjuene omtales med både deltakernummer og gruppenummer (G1–G3).

Barns syn på barnemedborgeren

Intervjuene resulterte i refleksjoner rundt Barnas valg som enkeltprosjekt, barns posisjon i demokratiet mer overordnet, og dilemmaer knyttet til barns politiske medborgerskap. I den påfølgende analysen utforskes og drøftes barns opplevelser av hvordan de posisjoneres som medborgere, og barns oppfatning av sine kapasiteter og muligheter for å delta i politiske og demokratiske prosesser. Analysen er inndelt etter Andersens (2004) tredeling av medborgerskap, i en identitetsdimensjon, en rettighetsdimensjon og en deltakelsesdimensjon.

«Det er jo ikke bare voksne som leve i Norge»: refleksjoner rundt barns tilhørighet

Deltakerne uttrykte i stor grad, og på ulike vis, en sterk følelse av tilhørighet og tilknytning til samfunnet. Hos mange var denne følelsen knyttet til en forståelse av demokrati som forankret i ideen om at alle skal være inkluderte og representerte i samfunnet man lever i, som en deltaker som argumenterte at «Vi leve i et samfunn...alle skal få bestem» (D7). At delta-

kerne identifiserte seg som en del av samfunnet viser til en åpen forståelse av demokratiet, hvor *demos* eller folkene også inkluderer barn (Wall 2014) framfor en tradisjonell inndeling i en offentlig og privat sfære, hvor barn tilhører sistnevnte. Videre understreket noen av deltakerne at barns hverdag blir påvirket av politiske beslutninger: «politikken handler jo litt om ... ofte om skole og sånne ting» (D3). Slike uttalelser tyder på en bevissthet om at barn er underlagt de samme politiske og økonomiske føringer som resten av samfunnet (Olsson 2008). Videre er dette i tråd med *all-affected*-prinsippet som skal være gjeldende i et demokrati, og som innebærer at alle som berøres av en avgjørelse skal ha muligheten til innflytelse over den (jf. Beckman 2004).

Deltakerne omtalte i all hovedsak Barnas valg som et positivt tiltak. Flere fortolket det som utformet for å forberede dem til valg-deltakelse i fremtiden, mens noen forklarte at Redd Barna holdt valget for «at dem skal finne ut ka barn mene om politikken» (D2, G1). I disse tilfellene ble barn skildret som aktive deltakere i samfunnet her og nå, med meninger av verdi for politiske beslutninger, i henhold til FNs Barnekonvensjon artikkel 12. Samtidig skildret mange av deltakerne barn som spesielt viktige for fremtidens samfunn, i kraft av at de utgjør den kommende voksgenerasjon som skal «ta over jorda». Enkelte deltakere vektla nødvendigheten av å lytte til barn i dag fordi de senere skal overta samfunnet. De benyttet dermed en argumentasjon som ligger i skjæringspunktet mellom å se på barnet som politisk aktør i nåtiden og i fremtiden: «[...] Det e jo ikke bare voksne som leve i Norge, så barnan må også på en måte få være med..og bestem kordan dem leve. (I: mhm) Nesten viktigere det enn for voksne, fordi det e vi som – vi leve lenger enn dem» (D2, G1). Her skildres barn ikke kun som likeverdige medborgere som voksne, men som *mer* betydningfulle fordi de skal være en del av samfunnet over en lengre tidsperiode.

Til tross for at mange av deltakerne var enige om at barn bør anerkjennes og inkluderes som medborgere, var det flere som uttrykte en følelse av mangel på anerkjennelse. I barnas ytringer uttrykkes ofte en følelse av urettferdighet når det gjelder dagens distribusjon av politisk makt og innflytelse, noe vi kommer tilbake til senere. Dette kan være en av grunnene til deltakernes ros av barnevalget. En deltaker sa at å delta i Barnas valg gjorde at barn ikke følte «at dem ikke får være med og bestem i Norge ... sånn at dem e helt alein» (D10). Det at barn sjelden lyttes til i demokratiske prosesser på samfunnsnivå kan medføre en redusert følelse av tilhørighet hos noen (Stern 2009), mens tiltak som egne barnevalg kan se ut til å motvirke slike tendenser. Oppsummert ser vi at deltakerne anser barn som medlemmer og medborgere i samfunnet, delvis gjennom en vektlegging av verdien av å inkludere barns perspektiver, noe som er tett sammenvevd med deres tanker rundt barns deltakelsesrettigheter.

«Voksne må jo la barnan si sine meninga»: tanker rundt barns deltakelsesrettigheter

Rettighetsdimensjonen av medborgerskap refererer til deltakelsesrettigheter i utvidet forstand, altså både stemmerett og andre institusjonelle deltakelsesmuligheter som utgjør den politiske mulighetsstrukturen i et samfunn (Andersen 2004). Deltakerne berørte særlig to aspekter av rettighetsdimensjonen: Retten til å bli hørt, i tråd med FNs Barnekonvensjon, og retten til å stemme ved politiske valg. Mange av deltakerne anerkjente barn som rettighetsbærende individer, og understreket at barns stemme skal og bør høres i samfunnet: «det e ganske viktig at dem blir hørt også, fordi barnan, dem har jo også rett til å liksom si ka det e dem mene, og ikke bare voksnan» (D1). Dette viser at barn tar til seg rettighetsretorikken som preger samfunnsdiskursen for øvrig, og indikerer at barns identitet som rettighetssubjekt står sterkt i Norge i dag. Dette støtter

Drakeford og kollegaers (2009) studie, som fant at britiske barn identifiserer seg som medborgere og fremhever verdien av deltakende medborgerskap. Som vi ser, sammenfaller rettighetsdimensjonen med, og utgjør en viktig del av, identitetsdimensjonen i barns forståelse av barnemedborgerskap.

Ifølge Bjerke (2012), har debatten om barns medborgerskap endret perspektivet på barns deltakelsesrettigheter fra det individuelle barnet til å inkludere betingelsene for barn som sosial gruppe. Som vi så eksempler på i drøftingen av identitetsdimensjonen, posisjonerte deltakerne ofte barn som motsats til voksne. Videre beskrev de barn som den svakere part når det kommer til distribusjon av makt og innflytelse i samfunnet:

[...] voksne må jo la barnan si sine meninga, fordi det ikke bare voksne som har meninga. Fordi æ syns det e viktig at barn..ehm..faktisk får lov til å stem, fordi...det ikke bare voksnan som har nokka å...kom med (D5).

I dette tilfellet fungerer alder og generasjon som primær identitetsmarkør. Vi ser også en forståelse av at voksgenerasjonen ikke bare har makt og innflytelse, men at de er i posisjon til å dele eller delegere makten. Ifølge mange av deltakerne hemmer de voksnes praksiser barns aktørskap. Voksne forstås dermed som å være avgjørende for en eventuell mektiggjøring av barn, det vil si for å øke mulighetsrommet som skapes gjennom formelle og institusjonelle rettigheter (Ødegård 2011).

Deltakernes omtale av Barnas valg som positivt og inkluderende tiltak, tyder på at valget oppleves som å bidra til mektiggjøring av barn som gruppe. Samtidig uttrykte flere skuffelse over at stemmene deres ikke hadde reell innflytelse. En deltaker forklarte at: «vi syns jo ... en ting ikke var så bra – og det var det at barnan ikke fikk bestem på det liksom ... større valget, der voksne bare fikk bestem» (D1). Tilsvarende meningsutveksling utspant seg i G3:

D1: Æ vil egentlig mest at barn og voksne skal ha lik

stemmerett.

Intervjuer: Vil du det?

D1: Ja, egentlig.

D2: Æ e faktisk ganske enig med'n [D1].

En annen deltaker fant det urettferdig at barn ikke er stemmeberettiget i stortingsvalget fordi barn har «like mye rett til å stem som voksne», og fordi «det e veldig mange barn som har veldig lyst til å stem» (D5). Deltakeren understrekte at barn ikke bare har rett til, men også et ønske om å delta som likeverdige medborgere. Dette utfordrer utbredte oppfatninger om den yngre garde som uengasjerte, apatiske og apolitiske (Gordon og Taft 2011), og er mer i tråd med innsikter innenfor nyere forskning (Habashi 2017; Liebel og Saadi 2012; Van Deth et al. 2011).

Flere av deltakerne hadde en bevissthet om at barn kan ha andre interesser og prioriteringer enn voksne (Qvortrup 2009), og miljøpolitikk ble trukket fram som det området hvor barn og voksne er mest uenige:

Jeg tror kanskje noen barn er mer opptatt av miljøet enn noen voksne liksom, fordi [...] når vi blir voksne, så er det liksom vi som bestemmer og sånne ting. Og da vil jo liksom vi ikke at det skal være helt ødelagt (D3).

Denne argumentasjonslinjen har vunnet fram gjennom den senere tids unge miljøaktivisme. Skolepolitikk var et annet eksempel hvor deltakerne antok ulike synspunkter mellom barn og voksne. Mens miljøargumentet framhevet barns fremtidige roller og interesser, fokuserte skolediskusjonen på deres hverdag og behov her og nå:

Hvis det blir et parti som voksnan har bestemt, og barn syns det e dumt hvis det ene partiet syns at man skal få mer lekse, så ... blir jo barn ganske sur og lei sæ, for at dem ikke får tid til å ... gjør det dem har lyst til, på fritida og sånn. Og da tenke æ at barn også må få lov til å, eh, få lov til å bestem (D5).

Her fremheves det at hva som anses som

barns beste ikke nødvendigvis er det samme hos voksne og barn. Som Liebel og Saadi (2010) poengterer, bør ulikheter i interesser på tvers av generasjoner antas. Barns manglende politiske innflytelse rettferdiggjøres gjerne med ideen om at foreldre fungerer som barns forvaltere og ivaretar deres interesser. Likevel er det, ifølge Cohen (2005), lite som tilsier at foreldre har innsikt i, mulighet til eller ønske om å fremme barns interesser med mindre de sammenfaller med deres egne.

Prinsippet om intergenerasjonell rettferdighet står sterkt blant politiske teoretikere som argumenterer for barns stemmerett. Hinrichs (2002) argumenterer for at økt barnefattigdom i mange europeisk land, deriblant Norge, skyldes en favorisering av voksenpopulasjonen i dagens demokrati, hvor den eldre garde sikrer sine egne rettigheter. I den norske debatten brukes argumentasjonen om at 16- og 17-åringer har samme politiske preferanser som voksne i favør av å senke stemmerettsalderen (Bergh et al. 2014). Samtidig vet vi at det er aldersforskjeller i politiske standpunkt også blant de stemmeberettigede. Som Wall (2012; 2014) og andre poengterer, er det nettopp fordi generasjoner har ulike erfaringer og preferanser at barn bør stemme. Det er likevel viktig å påpeke at enkelte deltakere i studien ikke anså generasjon som interessedefinerende, men i stedet fremhevet forskjeller innad i hver kategori: «alle tror jo forskjellig, og det er jo sikkert noen barn og voksne som mener det samme. Men det er også barn og voksne som mener forskjellig» (D8). Dette er i tråd med Vandebroek og Bies (2006) advarsel mot å dikotomisere barns og voksnes rettigheter da de kan oppleve felles marginalisering på grunn av andre faktorer. Forskjeller innad i en aldersgruppe—knyttet til klasse, religion eller etnisitet—kan være mer framtredd enn generasjon når det gjelder politisk orientering (Hinrichs 2002).

Selv om flertallet av deltakerne fremhevet retten til å delta og bli hørt, var det delte meninger om hvorvidt barn burde ha stemmerett.

Enkelte argumenterte tydelig for å innføre stemmerett for barn:

G3

I: *Ka syns dokke om at barn ikkje har stemmerett i det vanlige valget?*

D2: *Eh, det syns æ e kjempekjipt, fordi ... barnan ... dem ønske jo et regjeringsskrifte, og ... //*

D1: *//Og dem vil ha bedre skole og bedre miljø.*

G2

I: *Ka syns dokker om at barn ikkje har stemmerett?*

D1: *Dumt.*

D2: *Kjedelig.*

I: *E det dumt?*

Flere: *Jaa.*

D3: *Vi får stem på en måte..men det blir liksom ikke ... det kjæm liksom ikke inn i selve stemminga.*

D4: *Og sånn ... æ syns i hvert fall - altså æ syns fra femte og oppover kunne ha stemt.*

I: *På det ordentlige valget?*

D4: *Ja. Siden ... siden ... altså æ skjønne jo fjerde, siden dem skjønne jo ikke så veldig mye. Men femte ... //*

I siste utdrag ser vi eksempler på argumenter for at barn på deltakernes egen alder burde ha stemmerett. Det var imidlertid også vanlig å argumentere for at eldre barn burde få stemme: «eg e ... helt enig med at ... vi skal ikke ha stemmeretten ... til femteklassinga, men vi kunne tatt ned sånn at ... 17 og 16 kan få stemme» (D12). Andre anså dagens lovgivning som passende, og ga uttrykk for at tanken om at barn skulle være stemmeberettigede var fremmed og vanskelig å rettferdiggjøre: «at unga skal få stem, det er liksom ... det blir litt rart» (D8). Grunnene deltakerne oppga for at barn ikke bør behandles som politiske deltakere på lik linje med voksne handlet i stor grad om manglende modenhet og kompetanse. Dette bringer oss videre til deltakelsesdimensjonen av opplevelsen av barnemedborgerskap.

«Vi bryr oss ikke om dem»: refleksjoner rundt barns deltakelse i den politiske sfæren

I tillegg til tilhørighet og rettigheter, utgjør del-

takelsesdimensjonen en viktig komponent av medborgerskap. Deltakelsesdimensjonen omhandler muligheten for faktisk påvirkning av samfunnsforholdene rundt seg, også kalt *myndiggjøring* (political efficacy) (Ødegård 2011). Myndiggjøring deles inn i individenes opplevelse av egen politisk kompetanse (internal efficacy) og responsen man blir møtt med, eller opplever å bli møtt med, av ulike maktavere (external efficacy). Når det gjelder deltakernes synspunkter rundt barns deltakelsesrettigheter – deriblant hvorvidt voksne bør høre på barn og hvorvidt barn bør ha stemmerett – er disse knyttet til ulike perspektiv på barn.

Argumentene deltakerne brukte for at barn ikke bør ha stemmerett og like muligheter for å delta som voksne, sammenfaller med kategoriene beskrevet av Wall (2014). I motsetning til i den generelle samfunnsdebatten i Norge, hvor det er betydelig motstand mot å senke stemmerettsalderen (Bergh et al. 2014), var det kun fåtallet av deltakerne som mente at barn ikke burde stemme på grunn av manglende kunnskap og kompetanse. En deltaker mente at «voksne e mer *moden* kanskje enn barn fordi dem tenke annerledes» (D10) mens en annen deltaker resonnererte følgende: «Hvis liksom 10-åringer kunne stemme ... de burd – da må de liksom følge mye med på nyheter og ... lese i avisa om alt det der. Og det er jo ikke alle som synes *det* er like gøy liksom ... og spennende» (D3). Her fremstilles stemmerettens medfølgende krav om å tilegne seg kunnskap som en potensiell byrde for barn, forankret i forståelsen av barndom som preget av lek og moro.

Videre skildret flere deltakere en risiko for at barns ansvarsløshet og egosentrisme ville være ødeleggende for demokratiet, noe som samsvarer med holdninger i den generelle samfunnsdebatten (Olsson 2008). Deltakerne beskrev barn som fokusert på egne interesser og enkeltsaker, og mindre orienterte mot det helhetlige politiske bildet. En deltaker forklarte at «[hvis] vi hadde bestemt så tror æ ikke vi hadde gjort så mye med skolen for eksempel. Da trur æ vi hadde brukt mer penga på ... det vi hadde hatt lyst på»

(D1, G1). Flere deltakere fremhevet en risiko for at barn ville ta politiske beslutninger for moro skyld. Noen deltakere trakk også fram at barn blir påvirket av jevnaldrende: «At dem snakke med hverandre og ... ja ... avtale at dem skal stemme på det partiet ... sammen» (D4). Som diskusjonen rundt stemmerett og alder ovenfor illustrerte, understreket de fleste deltakerne forskjeller innad i barnekategorien når det gjelder alder og modenhet. Kompetanse om valg ble forstått som noe som oppnås gradvis, over tid. Tanken på at barn yngre enn deltakerne skulle ha stemmerett virket fremmed for de fleste, mens mange mente at femten–sekstenåringer er kompetente til å stemme. Blant de som mente at barn på deres egen alder har nok kunnskap og kompetanse, ble det argumentert for at barn er kunnskapsrike fordi de lærer om valg og politikk på skolen: «Æ syns at voksne bør hør litt på barn sine meninger, for at når ganga så e det faktisk voksne som tar feil meninger, mens barn har riktige, sia dem har lært det på skolen» (D3, G3). Dette står i motsetning til et syn på kompetanse som forbeholdt voksne og inkompetanse forbeholdt barn (Theis 2010). Enkelte uttrykte dessuten sterk tillit til egen politisk kompetanse etter å ha arbeidet med Barnas valg.

Blant deltakerne var det en utbredt oppfatning om at barn har verdifulle perspektiver i kraft av sine erfaringer, og det ble fremhevet at barns meninger er «viktig for samfunnet» (D12) og «bra for Norge» (D5). Som Wall (2014) poengterer, vil barns stemmer kunne opplyse politiske beslutningstakere om barns liv og erfaringer. Dette er i tråd med barndomssosiologiske forestillinger og den gjennomgripende rettighetsdiskursen i Norge i dag. I tillegg var flere kritiske til forståelsen av at voksne vet best. En deltaker understreket: «Æ syns at voksnan burde ... hør ... høre etter hva barnan syns skolen bør bli bedre på ... fordi *de* går jo ikke på skole!» (D4, G1). Et annet perspektiv var at barn og voksne, gjennom sin iboende ulikhet, komplementerer hverandre, slik at begge generasjonskategorier har verdi: «barn har ikke alltid rett ... ikke voksne heller. Så vi treng

begge deler» (D12). Dette kan være uttrykk for en forståelse av at avgjørelser bør forhandles, ikke uavhengig av, men i gjensidig avhengighet med voksne (Drakeford et al. 2009). Dermed forfektet mange deltakere et syn på barn som annerledes fremfor mindreverdige, i tråd med Moosa-Mithas (2005) syn på barneborgeren.

Et siste poeng i drøftingen rundt deltakernes forståelse og opplevelse av barns politiske (in) kompetanse, er at mange poengterte nødvendigheten av at barn lærer om og involveres i politiske diskusjoner. Dette er i tråd med argumentet om at barn ikke bare må lære om, men også *gjennom* demokrati (Theis 2010). En deltaker fremhevet at med økt tilgang til informasjon, blir barn tidligere politisk kompetente (D9). Dette gjenspeiler et velkjent spørsmål i stemmerettsdebatten, om hvorvidt stemmerettsalder og inkludering i den politiske sfære påvirker politisk modenhet (Wall 2014). Andre deltakere påpekte at det kunne være vanskelig for barn å følge med i politikken fordi «dem snakke jo som regel i munnen på hverandre» (D6) og «voksen, dem bruke jo alltid å snakk sånn språk som vi ikke *forstår*» (D7). Dette indikerer et syn på politisk kunnskap som ressurser som voksgenerasjonen besitter, og som de velger hvorvidt og når de vil dele med barn. Barns inkompetanse og umodenhet kan dermed forstås mer som resultat av deres marginaliserte og maktesløse posisjon enn deres natur (Archard 2015).

Når det gjelder deltakernes meninger om og opplevelser av det politiske mottaksapparatets lydhørhet ovenfor barns stemmer, var det en generell enighet om at barn i liten grad blir hørt i den politiske sfæren. Likevel viste flere deltakere en viss tiltro til at makt-haverne ville la seg påvirke av resultatet av Barnas valg:

I: Trur du at nokken høre på ... det som barna har sagt?

D11: Ehm ... det e nån som syns det e ganske kult, og nån som sir sånn ... Nei, skit i det, vi bryr oss ikke om dem, vi bryr oss bare om ... våre stemma og sånne ting

da.

I: Tenke du at de som e politikera – at de kommer også til å...legge merke til ka barnan har sagt? På valget sitt?

D5: (sukker litt) Ja, [...] hvis barnan har gjort en god jobb med å stem på dem som dem syns burde vinn, så trur æ kanskje at dem har lyst å gjør endringa i det dem også, at barn faktisk får lov til å bestem i det ekte valget.

Samtidig som de uttrykker en forventning om at politikere vil være lydhøre ovenfor barns perspektiver, antydes også en opplevelse av ekskludering eller annenrangs medborgerskap (Andersen 2004). Dette er to av mange uttalelser i vårt materiale som indikerer en forståelse av forfordeling av makt og innflytelse til voksne medborgere i samfunnet (Qvortrup 2009). Som den siste uttalelsen antyder, er det opp til voksne å vurdere hvorvidt barnas perspektiver skal anerkjennes: Barna må gjøre en «god nok» jobb i de voksnes øyne for å bli anerkjent som legitime politiske medborgere (jf. Bjerke 2012).

Det er imidlertid viktig å påpeke at noen deltakere virket mindre opptatt av hvorvidt valget hadde innflytelse på sammensetningen av stortingsrepresentanter. Til tross for mangel på reelle politiske konsekvenser, ble Barnas valg omtalt som en mulighet for barn til å delta i valg og gi uttrykk for sitt politiske ståsted:

Det e liksom litt urettferdig, fordi man blir liksom ikke med på de hovedvalget, men ... sånn som på Barnas valg, så skjønne dem liksom at man har liksom blitt med på en måte, i det...stortingsvalget. At man liksom har [...] sin egen stemmerett, sånn som dem voksne (D1).

Andre deltakere fremhevet ønsker om deltakelse, men uten ansvarliggjøring: «Æ syns dem tenke litt mye ... mer på voksne, ka dem mene, for ... men æ syns jo det e bra at barn ikke bestemme i landet» (D1, G1). Videre poengterte en deltaker nyanseforskjellen mellom å bli *hørt*

og å *(be)stemme*: «[...] Æ syns det e heilt greit at barn ikke kan stem ... det syns æ e greit. Men liksom, dem bør hør meir på barn ... ka dem har lyst til å si. Ikke bare plutselig finn på no, og si at barn også vil det ... når dem egentlig ikke vil det» (D10). Dette er i tråd med FNs Barnekonvensjon og nasjonal lovgivning om barns rett til å bli hørt, men ikke til å treffe beslutninger. Det samsvarer med britiske barns uttalelser om at barn burde bli konsultert og at deres meninger fortjener lik respekt som andres, men at deres meninger ikke bør være avgjørende (Drakeford et al. 2009).

Konkluderende refleksjoner

Barnas valg gjenspeiler nyere idealer om barn som deltakere i samfunnet (Gullestad 2006) framfor den mer tradisjonelle segregeringen av barn som tilhørende den privat sfære. Som Liebel og Saadi påpeker (2012), er barn like, og likeverdige, delaktige i samfunnet som voksne, og bør derfor ha muligheten til å bidra til å forme det. Barnas valg kan forsterke en forståelse av at barn, i likhet med andre grupper i samfunnet, skal lyttes til og verdsettes som medborgere. Det empiriske materialet viser at dette er et tiltak som barn verdsetter. Samtidig reproducerer et eget «barnevalg» en tendens til at barns deltakelse foregår, og får oppmerksomhet, innenfor separate arenaer, adskilt fra voksne og utenfor det storpolitiske feltet (Kjørholt 2010). Et viktig element ved et demokratisk styresett er at ens ytringer og handlinger *synliggjøres* og *gjøres betydningsfulle*. Mens Barnas valg muliggjør en synliggjøring, knytter den ikke barns engasjement og involvering til den storpolitiske styringsorden (Theis 2010). Et tiltak som Barnas valg kan med andre ord signalisere at barn er politiske aktører, men at deres bidrag ikke sidestilles med og anerkjennes som voksnes valgdeltakelse. Som Wall (2012) påpeker: «no other historically disenfranchised group – whether women, minorities, or the poor – has ever gained equal political power through a separate parliamentary system» (s. 96). I så måte videreføres en

ekskludering av barn i *demos* gjennom å bli nektet grunnleggende demokratiske rettigheter, ifølge Beckman (2004), til tross for at Norge hevder å ha universell stemmerett.

Når det gjelder barns medborgerskap og deltakelse, kan det diskuteres hvorvidt Barnas valg bidrar til å gi barn større anerkjennelse i samfunnet. De mange positive uttalelsene fra deltakerne i studien tyder på at Barnas valg bidrar til en opplevelse av tilhørighet. Tilgang til forståelig informasjon og politikk, og muligheten til å ytre seg politisk, kan bidra til at barn føler seg anerkjente som medborgere. Positiviteten som preger deltakernes uttalelser om Barnas valg kan ses i lys av at muligheten for å delta i valg for barn i denne aldersgruppen ikke har vært tilstede tidligere. Barnas valg har skapt en ny arena og form for anerkjennelse av barn som politiske aktører. Samtidig uttrykker deltakerne en fornemmelse av annenrangs medborgerskap – noe som sannsynligvis ikke kan motarbeides gjennom egne barnevalg uten medfølgende reell stemmerett.

Som det empiriske materialet viser, er deltakerne ikke entydige om hvorvidt barn burde være stemmeberettigede. Mens noen mener at barn på deres egen alder burde få avgi stemme, mener andre at ungdommer er innlysende valgdeltakere. Til tross for at noen politiske teoretikere har fremhevet at stemmerett er en universell menneskerettighet og at prinsippet om allmenn stemmerett nødvendigvis må inkludere barn (Beckman 2004; Hinrichs 2002; Wall 2012, 2014), har dette synet hatt lite gjennomslag i samfunnet for øvrig. Evalueringen av forsøksordningen hvor enkelte kommuner i Norge senket stemmerettsalderen til 16 år ved lokalvalget i 2011 viser et generasjonsskille: Mens den politiske eliten og den myndige delen av befolkningen var negative til å redusere stemmerettsalderen, var ungdomsorganisasjonene og 16- og 17-åringene som fikk mulighet til å avgi stemme positive (Bergh et al. 2014). Motstanderne uttrykte bekymring for at ungdommene mangler politisk modenhet og tiltrekkes ekstreme politiske

standpunkt, til tross for at dette tilbakevises i rapporten. Olsson (2008) og Wall (2014) poengterer at barns og unges stemmesedler vil utgjøre en liten del av den totale stemmeandelen, og dermed ha mindre betydning enn hva motstanderne antar. Det er dessuten forskjell på valg og reell politisk handling, og barn og unges stemmeberettigelse vil ikke dermed gi de rett til å være representanter. Det er også verdt å merke seg en rapport på bestilling av EU som foreslår at borgere blir stemmeberettigede fra fødselen (Schmitter og Trechsel 2009). I forslaget vil foreldre ha myndighet til å utøve stemmeretten fram til barnet oppnår politisk modenhet. Endringen begrunnes med at man vil få synliggjort makthavernes ansvar ovenfor barn; at barns politiske engasjement vil øke; og at demokratiets representativitet vil øke gjennom å motarbeide en aldrende populasjons gerontokrati.

Det er likevel lite som tyder på at stemmerettsalderen vil senkes i nær framtid. Utformingen av og erfaringene fra Barnas valg er en påminner om at de sterke idealene om barn som deltakere fortsatt preges av uløste dilemmaer. Den generelle kommentaren fra FNs Barnekomité (2009) spesifiserer hva prinsippet om deltakelse innbefatter. Komiteen er positive til ikke-statlige organisasjoner som promoterer barns deltakelsesrettigheter på ulike vis. Samtidig understreker de at slike tiltak ikke skal være engangsforeteelser, men utgangspunkt for videre samarbeid og utveksling mellom barn og voksne i utvikling og utforming av politikk. Som Theis (2010) påpeker, kan man vurdere hvorvidt slike arrangementer i større grad bidrar til publisitet for arrangørene enn de medfører reell medvirkning for barna.

Sist, men ikke minst viser studien at måten barn ser på seg selv er preget av språket og tankemåten i samfunnet de er en del av (Hengst 2009). Samfunnets holdninger til, forventninger til og behandling av barn, vil også forme barns egne holdninger og forventninger (Cohen 2005). Som vi har sett, gjenspeiler barnas uttalelser fra intervjuene et samspill

mellom flere, og til tider motsetningsfylte, forståelser av barn som både preger samfunnet generelt (se Korsvold 2016) og utformingen av Barnas valg mer spesifikt. Intervjuene preges av en viss tvetydighet rundt barnemedborgerens rolle. Deltakerne omtalte seg selv og andre barn som verdifulle medborgere, men fremhevet også begrensninger og mulige årsaker for disse. Noen argumenterte sterkt for barns rett til å bli hørt og anerkjent – også i valgsammenheng – mens andre fremhevet det som potensielt uheldig å gi barn for mye politisk ansvar og makt. Det ble gitt uttrykk for at dagens maktdistribusjon er urettferdig samtidig som det ble fremhevet at det er gode grunner til eksisterende maktforskjeller mellom barn og voksne. I så måte gjenspeiler det empiriske materialet tendenser i FNs Barnekonvensjon, som balanserer barns rett til beskyttelse og omsorg med rettigheter til en viss grad av autonomi og deltakelse.

Referanser

- Alanen, L. 2009. Generational Order. I: Qvortrup, J. et al., red. *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. London: Palgrave Macmillan: 159–174.
- Alderson, P. 2004. Ethics. I: Fraser, S. et al., red. *Doing Research with Children and Young People*. London: Sage: 97–112.
- Andersen, J. G. 2004. *Et ganske levende demokrati*. Århus: Aarhus universitetsforlag.
- Archard, D. 2015. *Children: Rights and Childhood*. London & New York: Routledge.
- Beckman, L. 2004. *The Frontiers of Democracy: The Right to Vote and its Limits*. Basingstoke: Palgrave.
- Bergh, J. et al. 2014. *Stemmerett for 16-åring*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bjerke, H. 2012. Barns perspektiver på samfunnsborgerskap: Kritiske refleksjoner om rettigheter, ansvar og deltakelse. Trondheim: NTNU.
- Brembeck, H. et al. 2004. Introduction. I: Brembeck, H. et al., red. *Beyond the Competent Child: Exploring Contemporary Childhoods in the Nordic Welfare Societies*. Fredriksberg: Roskilde University Press: 7–29.
- Cohen, E. F. 2005. Neither seen nor heard: children's citizenship in contemporary democracies. *Citizenship Studies* 9(2): 221–240.
- Drakeford, M., et al. 2009. Welsh children's views on government and participation. *Childhood* 16(2): 247–264.
- FN 1989. FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989.
- FNs Barnekomite. 2003. General Comment no. 5: General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child, CRC/GC(2003/5), <https://www.refworld.org/docid/4538834f11.html>
- FNs Barnekomite. 2004. UN Committee on the Rights of the Child: State Party Report: Norway, CRC/C/129/Add.1 <https://www.refworld.org/docid/42d285a94.html>
- FNs komité for barnets rettigheter 2009. *General comment no. 12: The right of the child to be heard*. Genève, FN, <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/5040/pdf/5040.pdf>
- Gordon, H.R. og Taft, J.K. 2011. Rethinking youth political socialization: teenage activists talk back. *Youth & Society* 43(4): 1499–1527.
- Gullestad, M. 2006. Barndom i Norge. *Barn* 2: 41–56.
- Habashi, J. 2017. *Political Socialization of Youth: A Palestinian Case Study*. New York: Palgrave Macmillan.
- Harrison, M. 2006. Collecting sensitive and contentious information. I: Desai, V. og Potter, R., red. *Doing Development Research*. London: Sage: 62–69.
- Hinrichs, K. 2002. Do the old exploit the young? Is enfranchising children a good idea? *European Journal of Sociology* 43(1): 35–58.
- Hengst, H. 2009. Collective identities. I: Qvortrup, J. et al., red. *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. London, Palgrave Macmillan: 202–214.
- Jenks, C. 1996. *Childhood (Key Ideas)*. London: Routledge.
- Kallio, K. P. 2014. Rethinking spatial socialisation as a dynamic and relational process of political becoming. *Global Studies of Childhood* 4(3): 210–223.
- Kjørholt, A. T. 2010. Barn som samfunnsborgere – til barnets beste? I: Kjørholt, A.T., red. *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget: 11–29.
- Korsvold, T. 2016. *Perspektiver på barndommens historie*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Langevang, T. 2009. Movements in time and space: using multiple methods in research with young people in Accra, Ghana. I: van Blerk, L. og Kesby, M., red. *Doing Children's Geographies: Methodological Issues in Research with Young People*. New York: Routledge: 42–56.
- Liebel, M. og Saadi, I. 2010. Commentary 3: Participation in the trap of cultural diversity. I: Percy-Smith, B. og Thomas, N., red. *A Handbook of Children and Young People's Participation*. London: Routledge: 150–153.
- Liebel, M. og Saadi, I. 2012. Cultural variations in constructions of children's participation. I: Liebel, M., red. *Children's Rights from Below: Cross-Cultural Perspectives*. London: Palgrave Macmillan: 162–182.

- Lister, R. 2008. Unpacking children's citizenship. I: Invernizzi, A. og Williams, J., red. *Children and Citizenship*. London: Sage: 9–19.
- Loader, B. et al. 2014. The networked young citizen: social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society* 17(2): 143–150.
- Mannion, G. 2010. After participation: the socio-spatial performance of intergenerational becoming. I: Percy-Smith, B. og Thomas, N., red. *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from Theory and Practice*. London: Routledge: 330–342.
- Marshall, T.H. 1950. *Citizenship and Social Class and Other Essays*. London: Cambridge University Press.
- Moosa-Mitha, M. 2005. A difference-centred alternative to theoretization of children's citizenship rights. *Citizenship Studies* 9(4): 369–388.
- Moran-Ellis, J. et al. 2014. Children's well-being and politics. I: Ben-Arieh, A., et al., red. *Handbook of Child Well-Being*. Dordrecht: Springer: 415–435.
- Olk, T. 2009. Children, generational relations and intergenerational justice. I: Qvortrup, J. et al., red. *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. London: Palgrave Macmillan: 188–201.
- Olsson, S. 2008. Children's suffrage: a critique of the importance of voters' knowledge for the well-being of democracy. *The International Journal of Children's Rights* 16(1): 55–76.
- Qvortrup, J. 2009. Childhood as a structural form. I: Qvortrup, J. et al., red. *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. London: Palgrave Macmillan: 21–33.
- Raanes, J. 2017. Redd Barna live stream. <https://youtu.be/BREy3MKEGF4>
- Redd Barna u.d. Barnas valg. *Redd Barna*, <https://www.reddbarna.no/barnasvalg>
- Schmitter, P. & A. Trechsel 2009. *The Future of Democracy in Europe: A Green Paper for the Council of Europe*. Geneva: University of Geneva.
- Stern, R. 2006. *The Child's Right to Participation – Reality or Rhetoric?* [PhD avhandling] Uppsala: Uppsala Universitet.
- Theis, J. 2010. Children as active citizens: An agenda for children's rights and civic engagement. I: Percy-Smith, B. og Thomas, N., red. *A Handbook of Children and Young People's Participation*. London: Routledge: 343–355.
- Ursin, M. og Lyså, I. 2019. Agency and rights – Norway. *Bloomsbury Education and Childhood Studies*.
- Van Deth, J. W., Abendschön, S. og Vollmar, M. 2011. Children and politics: an empirical reassessment of early political socialization. *Political Psychology* 32: 147–174.
- Vandenbroeck, M. og Bie, M. B. 2006. Children's agency and educational norms: a tensed negotiation. *Childhood* 13(1): 127–143.
- Wall, J. 2012. Can democracy represent children? Toward a politics of difference. *Childhood* 19(1): 86–100.
- Wall, J. 2014. Why children and youth should have the right to vote: an argument for proxy-claim suffrage. *Children, Youth and Environments* 24(1): 108–123.
- Ødegård, G. 2011. *Medborgerskap, politisk deltakelse og makt: Et ungdomsperspektiv*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Forfatterpresentasjon

Marit Ursin er førsteamanuensis i tverrfaglige barndomsstudier ved Norsk senter for barneforskning, Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim, Norge. Hennes forskningsinteresser er marginaliserte barn, ungdommer og familier; barns rettigheter; barne-medborgerskap; ulike former for barne- og ungdomsmigrasjon; og barn og unge i Latin-Amerika. Epost: marit.ursin@ntnu.no

Linn Cathrin Lorgen er forsker og gjesteforeleser i tverrfaglige barndomsstudier ved Norsk senter for barneforskning, Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim, Norge. Hennes forskningsinteresser er barn og medier, barns rettigheter og barnemedborgerskap. Epost: linn.c.lorgen@ntnu.no

